

Олександр Олександрович Житний,
доктор юридичних наук, професор
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, Харків)

ПРИНЦИП *NON BIS IN IDEM* У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ (СИМБІОЗ НАЦІОНАЛЬНОГО Й МІЖНАРОДНОГО РІВНІВ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ)

Розглянуто зміст принципу non bis in idem у кримінальному праві України. Показано його генетичні зв'язки з основними міжнародно-правовими актами, що визначають стандарти захисту прав людини. Виявлено недоліки регламентації цього принципу в Кримінальному кодексі України.

Ключові слова: кримінальне право, принципи кримінального права, non bis in idem, кримінальна відповідальність, покарання, міжнародно-правові договори.

Трансформаційні економічні, соціальні й політичні процеси, які впродовж останнього десятиліття визначають напрямки розбудови національної правової системи, не оминули й вітчизняне кримінальне право, значно підвищивши актуальність доктринальних розробок його фундаментальних проблем, зумовивши необхідність поглиблення знань про них, їх переосмислення з урахуванням усталених традицій та новітніх тенденцій правотворення і правозастосування. Однією з них є посилення активності «зовнішніх імпульсів» у розвитку кримінального права України у вигляді впливу на нього міжнародного права [1, с. 8].

Підтвердженням цьому є покладення загальновизнаних принципів і норм міжнародного права в основу нового Кримінального кодексу України (далі – КК) [2, с. 278], відображення в цьому акті примату міжнародного права у здійсненні державою кримінально-правової юрисдикції та підвищеної уваги вітчизняних правознавців до проблем міжнародного виміру вітчизняного кримінального права.

У ході реформування вітчизняного законодавства норми, принципи й інститути кримінального права зазнали суттєвих змін, у тому числі й завдяки урахуванню в галузевому законодавстві концептуальних ідей, які розроблено у міжнародній нормативній системі. До них належить вимога *non (ne) bis in idem* («не двічі за одне», «одне діяння не карається двічі») – один із найдавніших правових принципів європейської юриспруденції [3, с. 254]. Вивченню кримінально-правових аспектів принципу *non bis in idem* присвятили увагу чимало сучасних українських науковців (В. Борисов, О. Броневицька, В. Гацелюк, І. Гнатів, О. Дудоров, С. Кучевська, Є. Письменський, Ю. Пономаренко, А. Ришелюк, М. Хавронюк, С. Яценко та деякі інші фахівці). Водночас його правова регламентація, способи забезпечення при його закріпленні й практичній реалізації встановлень двох правових систем (міжнародної й національної) поки що викликає чимало запитань, пошук відповідей на які є метою цієї публікації.

Для сучасного правового світу зазначена максима має універсальний характер: її визнано в кримінальному праві держав, які представляють різні правові системи, та проголошено у багатьох національних Конституціях, кримінальному та (або) кримінально-процесуальному законодавстві [4, с. 71–72]. Із початком у світі інтеграційних процесів зазначена вимога набула значення загальновизнаного на міжнародно-правовому рівні права людини [3, с. 254]. У кримінальному законодавстві України реалізацію принципу *non bis in idem* мають забезпечувати положення, згідно з якими особу не може бути притягнуто до кримінальної відповідальності за той самий злочин більше одного разу (ч. 2 ст. 3 КК), а громадяни України й апатриди, що постійно в ній проживають, які зазнали покарання за вчинені ними злочини за межами України, не можуть бути вдруге притягнені в Україні до кримінальної відповідальності за ці злочини (ч. 2 ст. 7 КК). Джерелом цих приписів є світові стандарти прав людини. Так, в Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (п. 7 ст. 14) зазначено: ніхто не повинен бути вдруге засуджений чи покараний за злочин, за який він уже був остаточно засуджений або виправданий відповідно до закону [5]; у ст. 4 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини: особу не може бути вдруге притягнуто до суду або покарано в порядку кримінального

провадження під юрисдикцією тієї самої держави за правопорушення, за яке його вже було остаточно виправдано або засуджено відповідно до закону та кримінальної процедури цієї держави [6]; у ст. 50 Хартії основних прав Європейського Союзу визначено: жодна особа не повинна бути повторно судима або покарана в кримінальному порядку за злочин, у вчиненні якого вона вже була виправдана чи засуджена на території ЄС [7]. У різних варіантах принцип *non bis in idem* входить і до інших міжнародних договорів, які стосуються кримінального права. Наприклад, ст. 86 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими встановлює, що жодний військовополонений не може бути покараний більше одного разу за одне й те саме діяння або за одним і тим самим обвинуваченням [8]. Закріплено його й Статутом Міжнародного кримінального суду, згідно зі ст. 20 якого жодна особа не може бути, за винятком випадків, передбачених у цьому Статуті, судима зазначеним судом за діяння, яке утворює основу складу злочину, щодо якого ця особа була визнана цим судом винною чи була виправдана [9].

У наведених вище й багатьох інших міжнародно-правових актах максима *non bis in idem* виглядає як заборона повторного застосування до особи за один і той самий злочин лише одного заходу – покарання. Водночас у сучасних системах кримінально-правового впливу представлено не лише покарання, але й звільнення від кримінальної відповідальності, примусові заходи виховного, медичного характеру. Можливо, заборонивши в ч. 3 ст. 2 та ч. 2 ст. 7 КК вдруге притягувати особу до кримінальної відповідальності за те саме її діяння, законодавець намагався таким чином адаптувати цей закон до міжнародних актів про права людини. Водночас в результаті такої адаптації у зазначених нормах більшою мірою знайшов закріплення принцип заборони подвійної кримінальної відповідальності (*nemo debet bis puniri pro uno delicto* [10, с. 8]). Кримінально-правові наслідки злочину, не пов'язані з кримінальною відповідальністю, таким чином, залишились за межами його дії. Тому деякі вітчизняні правознавці вдаються до розширювальної інтерпретації положень кримінального закону щодо принципу *non bis in idem*. Так, на думку А. Ришелюка, з урахуванням норм Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах 1972 р. (до якої Україна приєдналася в 1995 р. [11]) до осіб, які зазнали покарання, за змістом ч. 2 ст. 7 КК належать не лише засуджені до покарання, але й засуджені без призначення покарання, особи, які зазнали примусових заходів медичного чи виховного характеру, звільнені судом від кримінальної відповідальності, а також особи, які були виправдані судом [12, с. 37].

Слід звернути увагу, що «притягнення до кримінальної відповідальності» – категорія не матеріально-правова, а процесуальна (процедур-

на). До набрання чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) при з'ясуванні її змісту вітчизняні правознавці звертались до думки Конституційного Суду України, який у рішенні від 27 жовтня 1999 р. № 1–15/99 (справа про депутатську недоторканність) вказав, що ця стадія кримінального переслідування починається з висунення особі обвинувачення у вчиненні злочину [13]. Нині ж згідно з п. 14 ст. 3 КПК притягнення до кримінальної відповідальності позначає стадію кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення [14]. Чи означає це, що ч. 3 ст. 2 КК та ч. 2 ст. 7 КК заборонили лише повторне повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення й виконання подальших процесуальних дій щодо підозрюваної особи? Очевидно, що, зважаючи на наведені вище положення міжнародно-правових актів і беручи до уваги конституційний аспект принципу *non bis in idem* (ч. 1 ст. 61 Конституції декларує, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення [15]), це не так. Заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення є однією із загальних засад кримінального провадження. Вона означає, що ніхто не може бути двічі обвинуваченим або покараним за кримінальне правопорушення, за яким він був виправданий або засуджений на підставі вироку суду, що набрав законної сили, а кримінальне провадження підлягає негайному закриттю, якщо стане відомо, що по тому самому обвинуваченню існує вирок суду, який набрав законної сили (ст. 19 КПК) [14]. Таким чином, положення ч. 3 ст. 2 і ч. 2 ст. 7 КК України ближчі до принципу *res judicata* (неприпустимості повторного розгляду справи, вже вирішеної один раз), який по духу належить кримінально-процесуальній галузі. Тому посилання на нього навряд чи доцільні в матеріальному кримінальному законі. Зважаючи на принципове значення аналізованої максими для матеріального кримінального права, її відображення в КК потребує внесення коректив у національне кримінальне законодавство.

Звернемо увагу на те, що кримінально-правові аспекти принципу *non bis in idem* більш коректно й інформативно, аніж наведені вище норми КК, закріпила Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків, ратифікована Україною 26 вересня 2002 р. У її ч. 1 ст. 53 забороняється *переслідувати, карати або виконувати санкції* стосовно особи, щодо якої було винесено європейське судове рішення у кримінальній справі, якщо вона була виправдана, або щодо неї накладена санкція, яка була повністю виконана чи виконується, чи була повністю, або відносно її невиконаної частини, піддана помилуванню чи амністії, чи її не можна надалі виконувати за давністю часу, а також

якщо суд засудив правопорушника без призначення санкції («санкція» в цій конвенції означає будь-яке покарання чи інший захід, ясно накладений на особу, стосовно злочину, в Європейському судовому рішенні у кримінальній справі, чи в «*ordonance penale*») [16]. Як бачимо, в цьому міжнародному договорі аналізований принцип *non bis in idem* поширюється не лише на покарання, але й на інші засоби кримінально-правового впливу – звільнення від покарання та його відбування, звільнення від кримінальної відповідальності.

З урахуванням положень ч. 2 ст. 7 КК слід припустити, що не врегульованим у КК залишилось питання про допустимість повторності кримінальної відповідальності особи, якщо вона: а) є іноземцем чи апатридом, який не має в Україні постійного місця проживання; б) вчинила злочин за межами України; в) вчинений нею злочин перебуває в кримінально-правової юрисдикції України; г) за цей злочин зазнала кримінального покарання за межами України. Фахівці, які звернули увагу на цю прогалину, пропонують різні способи її усунення. Так, О. Моїсєєв вважає за необхідне доповнити ст. 8 КК приписами, за якими у випадках, якщо компетентним органом іноземної держави було винесено і здійснено остаточне рішення щодо іноземця чи особи без громадянства, яка постійно не проживає в Україні та вчинила злочин за її межами, вона не може бути притягнута в Україні до кримінальної відповідальності за нього, крім випадків, якщо злочин було вчинено проти інтересів України, юридичних осіб, зареєстрованих в Україні, прав і свобод громадянина України або особи без громадянства, яка постійно проживає в Україні, і прийняте рішення явно не відповідає тяжкості вчиненого діяння, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України, а також положенням, згідно з яким іноземці та особи без громадянства, що постійно не проживають в Україні, які були засуджені або виправдані міжнародним судом за злочин, вчинений за межами України, не можуть бути притягнуті в Україні до кримінальної відповідальності за цей злочин [17, с. 13]. Пропозиція щодо уведення до ст. 8 КК вказівки про неможливість повторного притягнення до кримінальної відповідальності в Україні іноземців та осіб без громадянства надходила й від О. Броневицької [18, с. 559]. Щоправда, надалі дослідниця змінила свою думку з цього питання та оцінила зазначений вище пробіл як виправданий, запропонувавши виключити з ч. 2 ст. 7 КК як таку, що дублює ч. 3 ст. 2 КК [19, с. 125].

Як вважає А. Ришелюк, хоч законодавець і не надає відповідної вказівки у ст. 8 КК, але згідно з п. 7 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права й ст.ст. 35–37 Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах, на іноземців та осіб без

громадянства, які не проживають постійно в Україні, в кримінальному праві України поширюється принцип *non bis in idem*. Тому норми міжнародного права виключають повторну відповідальність зазначених осіб за КК України у разі вчинення ними за її межами злочину, якщо за нього вони вже були засуджені або виправдані відповідно до закону [12, с. 39]. Думка заслуговує на підтримку, зважаючи на те, що в національному кримінальному законодавстві з цього питання існує прогалина, а один із чинних міжнародних договорів України її ліквідує. Отже, зважаючи на положення міжнародного права, принцип *non bis in idem* поширюється й на осіб, про відповідальність яких ідеться в ст. 8 КК.

Щодо оцінки ч. 2 ст. 7 КК як такої, що дублює норму ч. 3 ст. 2 КК та щодо доцільності її вилучення з кримінального закону слід зазначити наступне. Якщо спочатку вимога одноразовості відповідальності діяла в межах національних кримінально-правових систем, то в теперішній час актуалізувалась її міжнародно-правова дія [3, с. 256], що підтверджують численні посилання на неї у багатьох міжнародних договорах. При цьому сьогодні поширені випадки, коли особа, яка вчинила злочин і була засуджена за нього в одній державі, згодом переміщується на територію іншої.

Заперечення можливості притягнення до відповідальності особи, яка вже була покарана за кордоном, вважається таким, що суперечить ч. 1 ст. 61 Конституції України [20, с. 91]. Але Основний закон держави діє лише у межах національної правової системи. Тому слід підтримати фахівців, які вважають, що принцип *non bis in idem* діє в межах однієї держави, а положення «ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення» слід тлумачити в системі з приписами міжнародно-правових актів, у результаті чого виявляється, що він стосується лише національної юрисдикції України [21, с. 145; 22, с. 90]. Таким чином, кримінально-правову максиму «не двічі за одне» в кримінальному праві України доцільно розглядати у двох її аспектах – національно-правовому й міжнародно-правовому. Сферою її дії в межах внутрішніх кримінально-правових відносин є право держави на застосування передбачених її кримінальним законом заходів до особи, яка вчинила діяння, заборонені саме цим законом. У міжнародно-правовому аспекті – це повноваження держави застосувати такі заходи до особи, яка вчинила злочин і вже зазнала заходів кримінально-правового впливу, однак не від імені цієї держави¹.

1 Міжнародно-правовий режим регламентації цього принципу має ще одну складову – допустимість притягнення до кримінальної відповідальності національною владою особи, яка була засуджена Міжнародним кримінальним судом або міжнародним трибуналом.

Слушність цієї думки підтверджується положеннями ч. 1 ст. 4 протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (згідно з якою «нікого не може бути вдруге притягнуто до суду або покарано в порядку кримінального провадження *під юрисдикцією однієї і тієї самої держави* за правопорушення, за яке його вже було остаточно виправдано або засуджено відповідно до закону та кримінальної процедури *цієї держави*» [6]) та деякими іншими міжнародно-правовими актами. Так, в ч. 7 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права проголошено, що «ніхто не повинен бути вдруге засуджений чи покараний за злочин, за який він уже був остаточно засуджений або виправданий *відповідно до закону і кримінально-процесуального права кожної країни*» [5]. З цього випливає, що міжнародні стандарти з прав людини принцип *non bis in idem* пов'язують зі сферою функціонування кримінально-правової системи окремої держави, але не перешкоджають повторному застосуванню заходів кримінально-правового впливу за той самий злочин при реалізації кримінально-правової юрисдикції іншої держави. Це пояснює, чому низка європейських договорів кримінально-правового характеру при відображенні цього принципу містить досить широке коло підстав для його недотримання сторонами договору. Так, у ст. 35 Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах зазначається, що «Договірна Держава не зобов'язана, якщо вона сама не клопотала про порушення кримінального переслідування, визнавати принцип *ne bis in idem*, якщо діяння, яке лежить в основі судового рішення, було спрямоване проти особи або установи, або будь-якого майна, що має публічний статус в цій державі, або якщо особа, щодо якої було постановлене судові рішення, сама мала публічний статус в цій державі» та що «Договірна Держава, в якій діяння було вчинене або вважається таким згідно із законодавством цієї держави, не зобов'язана визнавати принцип *ne bis in idem*, якщо вона сама не клопотала про порушення кримінального переслідування» [23]. У ст. 36 цієї Конвенції регламентується порядок зарахування покарання у вигляді позбавлення волі, відбутого за вироком однієї держави, при покладенні на особу кримінальної відповідальності за той самий злочин в іншій Договірній Державі. Тому не можна погодитись із О. Кібальником, який, розглядаючи правила *non bis in idem*, заперечує правомірність повторного засудження й покарання злочинця в іншій державі, посилаючись саме на зазначений міжнародний договір [24, с. 118].

Викладене вище дозволяє підтримати висновок, що повторне притягнення особи до кримінальної відповідальності за КК України за злочини, вчинені за її межами, не суперечить національному та міжнародному праву [17, с. 9] та стверджувати, що в ч. 3 ст. 2 КК відбито

лише внутрішньоправовий аспект принципу *non bis in idem*, як цього вимагають загальновизнані стандарти прав людини. «Повторне» застосування заходів кримінально-правового впливу міжнародне право допускає, якщо їх реалізують органи влади різних держав. При цьому чинна редакція норми ч. 2 ст. 7 КК створює можливість штучного пом'якшення суворості санкцій для особи, яка вчинила злочин, на який поширюється кримінально-правова юрисдикція України (наприклад, якщо особа вчинила тяжкий чи особливо тяжкий злочин проти інтересів України і покарання, призначене їй судом іноземної держави, значно менш суворе порівняно з тим, яке було б застосоване до неї згідно із законодавством України) [22, с. 90]. Крім того, наголосимо, що у його закріпленні в національному кримінальному праві існують значні прогалини, адже під його дію не підпадають особи, зазначені в ст. 8 КК. Відповідні положення доцільно викласти в КК окремою нормою, яка входила б до комплексу приписів про принципи чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі. За її основу може бути взятий проект ч. 2 ст. 7 КК, розроблений Ю. Пономаренком: «Якщо особи, зазначені в частині першій цієї статті, за вчинені злочини зазнали кримінального покарання за межами України, вони можуть бути притягнені до кримінальної відповідальності в Україні у випадках, передбачених міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [22, с. 90]. Підтримуючи цю пропозицію та враховуючи викладені вище міркування, пропонуємо доповнити КК новим приписом, помістивши його в ст. 9-1 під заголовком «Кримінальна відповідальність осіб, які були засуджені за межами України»: «Якщо особи, зазначені у статтях 7 та 8 цього Кодексу, за вчинені ними злочини зазнали за межами України кримінальної відповідальності або інших передбачених цим Кодексом заходів, вони можуть бути засуджені в Україні за ці злочини лише у випадках, передбачених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України».

Підбиваючи підсумки зазначимо, що міжнародні стандарти з прав людини пов'язують цей принцип лише зі сферою функціонування кримінально-правової системи окремої держави, але не перешкоджають повторному застосуванню заходів кримінально-правового впливу за той самий злочин при реалізації кримінально-правової юрисдикції іншої держави. На внутрішньоправовому рівні кримінально-правовий аспект принципу *non bis in idem* може бути відображений у формулюванні: «Ніхто не може зазнати в Україні кримінальної відповідальності або інших передбачених Кримінальним кодексом України заходів за той самий злочин більше одного разу».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баулін Ю. В. Тенденції розвитку сучасного кримінального права України / Ю. В. Баулін // Юридичний вісник України. – 2007. – № 15. – С. 8–9.
2. Сташис В. В. Концептуальні положення і система чинного Кримінального кодексу України / В. В. Сташис, В. Я. Тацій. // Проблеми законності. – 2009. – № 100. – С. 278–290.
3. Хилук С. Кримінально-правові аспекти правила non bis in idem у практиці Європейського суду з прав людини / С. Хилук // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2012. – Вип. 55. – С. 254–265.
4. Додонов В. Н. Сравнительное уголовное право. Общая часть : монография / В. Н. Додонов ; под общ. ред. С. П. Щербы. – М. : Юрлитинформ, 2009. – 448 с.
5. Міжнародний пакт про громадянські й політичні права 1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml.
6. Протокол № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_804.
7. Хартія основних прав Європейського Союзу від 07.12.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_524.
8. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими [Електронний ресурс] : Конвенція ООН від 12.08.1949 р. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_153.
9. Римський статут Міжнародного кримінального суду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
10. Александров Ю. В. Кримінальне право України: Заг. частина : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. В. Александров, В. А. Клименко. – К. : МАУП, 2004. – 328 с.
11. Про приєднання України до Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах, 1972 рік : Закон України від 22.09.1995 р. № 339/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 250.
12. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 5 вид., перероб. та доп. – К. : Юридична думка, 2008. – 1216 с.

13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність) № 1-15/99 від 27.10.1999 р. // Вісник Конституційного Суду України. – 1999. – № 5 – С. 7–13.
14. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
15. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
16. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків [Електронний ресурс] : Конвенція Ради Європи № ETS-70 від 28.05.1970 р. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_341.
17. Моїсєєв О. І. Кримінально-правова юрисдикція України щодо злочинів, вчинених за її межами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О. І. Моїсєєв. – Х., 2007. – 20 с.
18. Броневицька О. М. Кримінально-правова юрисдикція України згідно з принципом пріоритету міжнародних договорів / О. М. Броневицька // Держава і право : зб. наук. праць. Серія «Юридичні і політичні науки». – 2011. – Вип. 51. – С. 553–560.
19. Броневицька О. М. Відповідність кримінального законодавства України чинним міжнародним договорам : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Броневицька Оксана Михайлівна. – Львів, 2011. – 390 с.
20. Володарський В. Чинність кримінального законодавства України у просторі: деякі теоретичні та практичні аспекти / В. Володарський // Право України. – 2001. – № 4. – С. 91–93.
21. Иногамова-Хегай Л. В. Действие уголовного закона в пространстве / Л. В. Иногамова-Хегай // Уголовное право в XXI веке : материалы Международной научной конференции на юридическом факультете МГУ им. М. В. Ломоносова (г. Москва, 31 мая – 1 июня 2001 г.). – М., 2002. – С. 145–148.
22. Пономаренко Ю. Вплив Європейської конвенції про міжнародну дійсність кримінальних вироків на національний кримінальний закон України / Ю. Пономаренко // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 7. – С. 89–92.
23. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах [Електронний ресурс] : Конвенція Ради Європи від

15.05.1972 р. № ЕТС № 73. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_008.

24. Кибальник А. Г. Современное международное уголовное право: понятие, задачи и принципы / А. Г. Кибальник ; под науч. ред. А. В. Наумова. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 252 с.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2015.

Александр Александрович Житный,
доктор юридических наук, профессор
(Харьковский национальный университет внутренних дел,
Харьков, Украина)

**ПРИНЦИП NON BIS IN IDEM В УГОЛОВНОМ ПРАВЕ УКРАИНЫ
(СИМБИОЗ НАЦИОНАЛЬНОГО И МЕЖДУНАРОДНОГО УРОВНЕЙ
РЕГЛАМЕНТАЦИИ)**

Рассмотрено содержание принципа non bis in idem в уголовном праве Украины. Показаны его генетические связи с основными международно-правовыми актами, определяющими стандарты защиты прав человека. Выявлены недостатки регламентации данного принципа в Уголовном кодексе Украины.

Ключевые слова: уголовное право, принципы уголовного права, non bis in idem, уголовная ответственность, наказание, международно-правовые договоры.

Oleksandr O. Zhytnyi,
Doctor of Law, Professor
(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

**PRINCIPLE OF NON BIS IN IDEM IN CRIMINAL LAW OF UKRAINE
(SYMBIOSIS OF THE NATIONAL AND INTERNATIONAL LEVELS OF
REGULATION)**

Compliance with non (ne) bis in idem is one of the oldest legal principles of European law. Its compliance in criminal law of Ukraine is an indicator of correspondence of this area to the generally recognized principles and norms of international law and international standards of human rights protection. However, legal regulation of this principle in criminal law of Ukraine and its understanding by the domestic theory of criminal law should be improved. The objective of the publication is to determine the ways of guaranteeing the establishment of two legal systems – international and national while consolidation practical implementation of the principle of non bis in idem. The research is conducted with the usage of comparative and legal method and system and structural analysis.

Genetic relations of the principle non bis in idem with major international legal acts that define standards of human rights protection (European Convention on Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights) and international treaties of criminal and legal character (Roman Statute of the International Criminal Court, the European Convention on the International Validity of Criminal Judgments, etc.) are provided. Shortcomings in the regulation of this principle in the P. 3. of the Art. 2 and P. 2 of the Art. 7 of the Criminal Code of Ukraine are revealed; the estimation of their provisions that duplicate each other is provided. It is indicated that the action of this principle in the criminal legislation of Ukraine is not extended to persons stated in the Art. 8 of the Criminal Code of Ukraine. It is offered to state the appropriate provision in the form of a certain norm, which would be included into the complex of requirements about the validity of the law on criminal liability in the space. It is proved that the prohibition of re-application of the measures of criminal and legal character for the same offence is within the national criminal and legal jurisdiction. Therefore, the state has the right without violating international human rights standards to provide the possibility of using its own criminal law to a person, who has suffered punishment for the offence beyond its territory.

A formula of the principle of non bis in idem considering the peculiarities of the system of measures of criminal and legal character, which is regulated by the Criminal Code of Ukraine, as a formulation "No one in Ukraine can experience criminal liability or other measures specified by the Criminal Code of Ukraine for the same offence more than once" is offered.

Key words: criminal law, criminal law principles, non bis in idem, criminal liability, penalties, international and legal agreements.

